

Avrupa Birliği ile Ticarete Tarım Ürünlerimizin Fırsatları ve İhracatta Yapılan İşlemler

Hasan VURAL¹

¹Prof.Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü, hvural@uludag.edu.tr

Özet: Türkiye'nin kalkınma yolunda en önemli projelerinden biri cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana batı ülkeleri ile işbirliği yaparak, çağdaş ülkeler arasında yerini alabilmek olmuştur. Öncelikle bilmeliyiz ki, bunu isteyen biziz, onların böyle bir düşüncesi yakın zamana kadar olmamıştır. Dünya toplu durumundaki (konjonktüründeki) gelişmeler ise Avrupa'yı çeşitli nedenlerle ülkemizle işbirliğine zorunlu kılmıştır, savunma, enerji, küreselleşme, gibi başlıca nedenlerle. Başka bir deyişle 'bundan sonra menfaatler karşılıklı olmalı' politikası söz konusudur. AB ile geçen yıl başlayan zorlu bir sınavın yaşanacağı tarımda müzakere sürecinde avantajlı ve dezavantajlı ürünlerimiz bulunmaktadır. Tarımda en büyük sorun ciddi bir politikanın oluşturulmaması ve bunun ülke gerçeklerine göre uygulanmamasıdır. Uzun yıllar 'Avrupa'nın manavımı olacağız' tartışması ile küçümsenen yaş meyve ve sebze sektörü, gerçek anlamda Türkiye'nin manav olacağını gösteriyor. AB pazarının istediği standarda uygun üretim yapılması halinde bugünkünden daha fazla ihracat olması mümkündür.

Anahtar kelimeler: Türkiye, Avrupa Birliği, Tarım, İhracat

Opportunities Of Our Agricultural Products In The Trade With The European Union and Transactions In Export

Abstract: One of the most important projects of Turkey on the path of development has been to take its place among modern countries by cooperating with western countries since the first years of the republic. First of all, we should know that we are the ones who want this, they have not had such a thought until recently. The developments in the world collective situation (conjuncture) made it necessary for Europe to cooperate with our country for various reasons, mainly for reasons such as defense, energy, globalization. In other words, there is a policy of 'from now on the interests should be mutual'. We have advantageous and disadvantageous products in the negotiation process in agriculture, where a difficult test will be experienced with the EU that started last year. The biggest problem in agriculture is that a serious policy is not formed and this is not implemented according to the realities of the country. The fresh fruit and vegetable sector, which has been underestimated for many years with the discussion of "We will be Europe's greengrocer", shows that Turkey will become a greengrocer in real terms. It is possible to export more than today, if production is made in accordance with the standard demanded by the EU market.

Keywords: European Union, Türkiye, Agriculture, Export

1. AB ile Ticarete Tarım Ürünlerimizin Avantajları

Türkiye'nin kalkınma yolunda en önemli projelerinden biri cumhuriyetin ilk yıllarından bu yana batı ülkeleri ile işbirliği yaparak, çağdaş ülkeler arasında yerini alabilmek olmuştur. Öncelikle bilmeliyiz ki, bunu isteyen biziz, onların böyle bir düşüncesi yakın zamana kadar olmamıştır. Dünya toplu durumundaki (konjonktüründeki) gelişmeler ise Avrupa'yı çeşitli nedenlerle ülkemizle işbirliğine zorunlu kılmıştır, savunma, enerji, küreselleşme, gibi başlıca nedenlerle. Başka bir deyişle 'bundan sonra menfaatler karşılıklı olmalı' politikası söz konusudur.

AB ile geçen yıl başlayan zorlu bir sınavın yaşanacağı tarımda müzakere sürecinde avantajlı ve dezavantajlı ürünlerimiz bulunmaktadır. Tarımda en büyük sorun ciddi bir politikanın oluşturulmaması ve bunun ülke gerçeklerine göre uygulanmamasıdır. Fındık, kuru üzüm, kuru incir, kuru kayısı, gibi kuru

meyvelerde, tütün, sofralık zeytin ve zeytinyağı, yaş meyve ve sebze Türkiye avantajlı konumdadır. Dezavantajlı konumda olan ürünlerimiz ise koruma oranlarının yüksek, verimliliğin düşük olduğu hububat, hayvancılık, şekerpancarı, çay, pamuk ve yağlı tohumlar olarak sıralanabilir. Ancak, bu ürünlerimizin Avrupa pazarı dışında da büyük olanakları vardır, bu nedenle bu ürünlerin desteklenmesi devam ettirilmeli ve Avrupa Tarım Üretimine karşı doğal üstünlüğümüz korunmalıdır. Her yıl yüzde fazla ülkenin tarım ürünlerimize talebi bulunmakta, çeşitli nedenlerle bunların talebi karşılanamamaktadır.

Uzun yıllar 'Avrupa'nın manavımı olacağız' tartışması ile küçümsenen yaş meyve ve sebze sektörü, gerçek anlamda Türkiye'nin manav olacağını gösteriyor. AB pazarının istediği standarda uygun üretim yapılması halinde bugünkünden daha fazla ihracat olması mümkündür. Yapılacak çalışmalarla 20 milyar doları aşmasını hedeflemekteyiz. Ancak, Türkiye'nin ilaç ve kalıntı

sorununu halletmesi ve spot pazarlara uygun üretim yapması gerekiyor. AB içerisinde her ülkenin standartları farklı olduğu için, buna uygun üretim yapılması gerekiyor.

Akdeniz iklimine uygun bu ürünler olan sofralık zeytin ve zeytinyağında, AB İspanya, İtalya ve Yunanistan'daki üretime büyük destek veriyor. Ülkemizde bu ürünlerin devletin desteğine, fiyat düzeyinde eşit rekabet için, mutlak gereksinimi vardır. Uzun vadede AB ihtiyacı artacağı için rakibimiz olmayacaktır. Günümüzde gelişmiş ülkelerde kişi başına zeytin ve zeytinyağı tüketimi sürekli artış göstermektedir. Bu durum ihracat talebimizin uzun vadede artacağını göstermektedir.

Türkiye'nin kanatlı sektöründe ve arıcılıkta rekabet şansı çok yüksek iken, sığırcılıkta şansı düşüktür. Ülkemizin kırmızı et sektöründe rekabet şansını azaltan başlıca faktör, çok küçük işletmelere sahip olması ve verimliliğin çok düşük olmasıdır. Küçük baş hayvancılıkta ise şansımız daha fazladır. Özellikle 1980'lerden sonra uygulanan yanlış tarım politikaları hayvancılığımızı çöküntüye uğratmıştır. Bizim hayvancılığımızın temelini oluşturan bir kaç hayvana sahip küçük işletmeler, artan yem ve diğer girdi fiyatları ve haksız şekilde karşılaştığı ithalat politikaları karşısında çaresiz kalmıştır. Oysa, AB ülkeleri en fazla desteği hayvancılık sektörüne vermektedirler. Çiftçimiz hayvanının yem ihtiyacını karşılamak için bir hayvanını satmış, kesmiş, kazandığını diğer hayvanının yem masrafında kullanmıştır. Yani, hayvanını hayvanına yedirmiştir. Bugün yüksek et fiyatlarının, hayvancılığımızın gerilemesinin temel nedeni budur. Doğu Anadolu'dan yaşanan sürekli göçün temel nedeni de budur. Öyle ise, sosyal ve ekonomik çözümün nerede olduğunu artık görmeliyiz.

Yağlık bitkiler ve tohum üretiminde yerli üretimin çok yetersiz kalması nedeni ile dışa bağımlılık artacaktır. Verimliliği AB ülkelerine çok düşük olan hububat sektöründe rekabet şansımız çok azdır. Bunun için, tam rekabete açılmadan bu sektörde verimliliğin artırılmasına yönelik politikalar izlenmesi gerekmektedir. Yoksa AB'nin en sağlıklı işleyen piyasa mekanizmalarından birisi olan hububat sektöründe, büyük sorunlarımız olacaktır.

Buğday konusuna sadece ekonomik olarak bakmak, ona göre politikalar oluşturmak yetersiz kalır. Çünkü insan beslenmesinde en temel gıdadır. Ekonomide ikamesi (yedeği) olan ürünlere pazarda rekabet politikaları üretilir. Ancak buğdayın, ekmeğin ikamesi olan bir gıda bulunmamaktadır. Türkiye Dünya'nın kişi başına en çok ekmeği tüketen ülkesidir. Bu ürünün koşulsuz desteklenmesi gereklidir. Dünya bugün açlık tehdidi ile karşı karşıyadır. AB uyum politikalarının hiçbir şekilde

buğday üretimimizi olumsuz etkilemesine imkan tanımamalıyız.

Türkiye'de ortalama 12 milyon ton şeker pancarı üretiliyor. AB verdiği destek bakımından avantajlı konumdadır. Ancak şekerpancarı üretimi olan yerlerde, hayvancılıkta gelişir. Dolayısı ile polikültür tarımın temel ürünlerinden biridir. Ayrıca, insan beslenmesinde temel gıdalardan olan şekerin yurt içi olanaklarla karşılanması zorunludur. Hem az gelişmiş hem de gelişmiş bölgelerimizdeki çiftçilerimiz için temel ürünlerden biridir. Şekerpancarı üretiminde gerileme batı bölgelerimize göçü artıracak, hayvancılığımızı geriletecek, dış borcumuzu artıracak, milli gelirimizi azaltacak, batının mısır üreticilerinin esiri yapacak ve onların çiftçilerini zengin edecektir.

2. Tarım Ürünlerinin İhracatında Yapılan İşlemler

Nasıl İhracatçı Olunur?

İhraç edeceği mala göre ilgili İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğine üye olan, vergi numarasına sahip gerçek veya tüzel kişiler ile tüzel kişilik statüsüne sahip olmamakla birlikte yürürlükteki mevzuat hükümlerine istinaden hukuki tasarruf yapma yetkisi tanınan ortaklıklardır. İhracatçı olmak için herhangi bir belge veya izin sertifikası sahibi olmak gerekmemektedir. İhraç edilecek ürünle ilgili ihracatçı birliğine (İhraç edeceği ürüne göre, Türkiye'de 22 madde birliği bazında örgütlenmiş 58 ihracatçı birliğinden birine üye olduğunda ihracatçı niteliği kazanmış olur ve ihracat yapabilir.) üye olmaları gerekmektedir. Bu çerçevede ihracat yapmak için İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliğine üye olmak isteyenlerden, Ticaret Sicil Gazetesi ve tek vergi numarası sahibi olduğunu tevsik eden belgeler ve noterden tasdikli imza sirküleri istenmektedir. Üyelik işlemini gerçekleştirenler İhracat Yönetmeliği ve uygulama Tebliğlerine uygun olarak ihracatlarını gerçekleştirmektedir.

2.2. Dış Ticarete Kullanılan Bazı Terimlerin Anlamları Nelerdir?

İhracat: Bir malın veya değerın yürürlükteki İhracat Mevzuatı ile Gümrük Mevzuatı'na uygun şekilde fiili ihracatının yapılması ve Kambyo Mevzuatına göre bedelinin yurda getirilmesini veya Bakanlıkça (Ekonomi Bakanlığı) ihracat olarak kabul edilecek sair çıkışlardır.

Kambyo: Kelime anlamıyla kambyo, nakit para veya para yerine geçen her türlü araç ve senetlerin alım ve satımını ifade eder. Kambyo kavramını iki anlamı ile değerlendirmek gerekmektedir. Milli para

ve yabancı paraların dolaşımına ilişkin olarak kambiyo; para yerine geçen ve ödeme aracı olarak kullanılabilen her türlü bono, çek, poliçe ve diğer menkul kıymetler anlamında kambiyo olarak tanımlanabilir.

Kambiyo Mevzuatı: Para ve diğer menkul kıymetler ile maden ve taşların iç piyasada tedavülü ve memleketten ihraç veya memlekete ithaline ilişkin usul ve esasları düzenleyen hukuki metinler bütününe kambiyo mevzuatı denilir.

FOB (Free on board): Malların belirtilen yükleme limanında gemi bordasına aktarılmasıyla satıcının teslim yükümlülüğünün yerine getirildiği anlamına gelir.

CIF (Cost, insurance, freight): Satıcının, mal bedeli ve navlunun yansira taşıma sırasında malların kayıp ve hasar riskine karşı deniz sigortası sağlama yükümlülüğü olduğu anlamına gelir.

CFR (Cost and freight): İşleme konu olan malların, belirlenen varış yerine kadar taşınması için gerekli olan masrafları ve navlun bedelini satıcının ödemesi anlamına gelir.

Döviz Alım Belgesi (DAB): İhracat bedellerinin ve ihracatçının bankası tarafından talep edilen banka komisyonlarının alışı yapılırken düzenlenen belgeye denir.

Döviz Satım Belgesi (DSB): Dışarıya ödenen ithalat bedelleri, aracı komisyonunun komisyonları, yurtiçindeki bankanın yurtdışındaki muhabir şubelerinin talep ettiği komisyonlar, vb. için düzenlenen belgeye denir.

Döviz Tevdiat Hesabı: Gerek yurt dışında gerek yurt içinde yerleşik gerçek veya tüzel kişilerin serbest (DTH) tasarruflarında bulunan döviz veya efektiflere banka veya özel finans kurumlarında açtırdıkları tevdiat hesaplarıdır. Bu hesaplardaki dövizlerin kullanımı serbesttir.

Gümrük Birliği: Taraflar arasındaki ticarete mevcut gümrük vergisi, eş etkili vergiler ve miktar kısıtlamalarıyla, her türlü eş etkili tedbirinin kaldırıldığı ve ayrıca, birlik dışında kalan üçüncü ülkelere yönelik olarak da, ortak gümrük tarifesinin uygulandığı bir ekonomik entegrasyondur.

Akreditif: İhraç edilen malın bedelinin ödenmesi konusunda belirli koşulların yerine getirilmesinden sonra ödemenin yapılacağına ilişkin bir çeşit teminattır. Şartlı bir ödeme taahhüdü olarak tanımlanabilir.

Vesaik Mukabili Ödeme: Bir malın ihraç ülkesinden yola çıkarılmış olduğunu gösteren belgesinin ihracat bedelini ödeyerek bankadan alınması yoluyla yapılan ödeme şeklidir. Bir başka ifade ile bankanın

ihraç bedelini tahsil ettikten sonra vesaikleri ithalatçıya teslim ettiği ödeme türüdür. Uluslararası ticarete yaygın olarak kullanılan bir ödeme aracıdır.

Mal Mukabili Ödeme: İhraç edilen malın bedelinin, bu malın ithalatçı tarafından teslim alınmasından sonra ödenmesi şeklinde yapılan bir ödeme türüdür. İthalatçının gelen malı devralmasıyla bu malın mülkiyeti değil, ancak zilyetliği kendisine geçer. Malların mülkiyetinin devri ise ancak bu malların devir ve teslimine ilişkin belgelerin ithalatçıya teslim edilmesi ile mümkündür.

Peşin Ödeme: İhracatçı tarafından ihraç edilen malların bedellerinin, ithalatçı tarafından malın teslim alınmasından önce, gerek bankalar yolu ile ve gerekse alıcının kendisi veya vekili ya da onun adına hareket eden üçüncü bir kişi tarafından satıcıya peşin olarak ödenmesidir.

Kabul Kredili Ödeme: Mal bedelinin belli bir vadede ödenmesini taahhüt eden ve bu ödemeye bir poliçenin araç olduğu ödeme şeklidir. Bir başka ifade ile kabul kredisi satılan malın bedelinin bir poliçeye bağlandığı vadede satıcıya ödendiği bir ödeme şeklidir.

Serbest Dolaşımda Bulunan Eşya: Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalar ait hükümler saklı kalmak kaydıyla, serbest dolaşıma giriş rejimine tabi tutularak Türkiye Gümrük Bölgesine giren eşya ile üretimde kullanılan girdilerin yerli olup olmadığına bakılmaksızın Türk menşeli sayılan eşyayı ifade eder.

Serbest Bölgeler: Ülkenin siyasi sınırları içinde olmakla beraber gümrük hattı dışında sayılan, ülkede geçerli ticari, mali ve iktisadi alanlara ilişkin hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, sınai ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziki olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan yerler olarak tanımlanabilir.

CE İşareti: Bir ürünün, Avrupa Topluluğu tarafından hazırlanan; ortak özellikleri itibariyle sınıflandırılmış ürün gruplarının uyması gereken asgari sağlık, emniyet, çevre ve tüketicinin korunması koşullarını düzenleyen bağlayıcı mevzuata uygunluğunu gösteren işareti ifade eder.

2.3.TARIM ÜRÜNLERİNİN İHRACATI İÇİN GEREKLİ BELGELER

Uluslararası Orijin ve Bitki Sağlık Sertifikası (Phytosanitary Certificate)

Bitki ve bitkisel ürün ihracatçısının, ihraç edeceği ürünlerde hastalık ve zararlı maddelerden arınmış olduğunu gösteren "Bitki Sağlık Sertifikası" adlı belgeyi temin etmesi gerekmektedir.

Söz konusu belge, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Zirai Karantina Müdürlüğü veya Zirai Karantina Müdürlüğünün bulunmadığı illerde İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri Bitki Koruma Şubelerinden temin edilmektedir.

Bu uygulamanın uluslararası geçerliliği olması nedeniyle Bitki Sağlık Sertifikası önemli bir belgedir. Bu belgenin ihracat sırasında gümrük idarelerine ibrazı zorunludur.

Bitki Sağlık Sertifikasını Temin Etmek İçin İzlenecek Prosedür;

Yaş meyve ve sebzelerin kontrolünün yapılabilmesi Tarım ve Hayvancılık Zirai Karantina Müdürlüğü Zirai Karantina Müdürlüğünün olmadığı illerde Tarım ve Orman İl Müdürlüğü Bitki Koruma Şube Müdürlüğüne başvuruda bulunulur. Başvuruda bulunduktan sonra, ihraç konusu ürünün bulunduğu depo/antrepo/ürünün yüklendiği yerde Ziraat Mühendisi (İnspektör) tarafından fiziki denetim yapılarak mevzuata uygunluğu kontrol edilmektedir. Kontrolün uygun olması durumunda Bitki Sağlık Sertifikası tanzim edilerek imzalamaktadır.

Ortadoğu ve Körfez ülkeleri, bu belgenin ayrıca Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Dışişleri Bakanlığı ve kendi Büyükelçilikleri tarafından da tasdiklenmesini istemektedir. Alıcı ülkelerin istekleri doğrultusunda laboratuvar analiz raporları da bu belgeye eklenmektedir.

Sertifikalar, yaş meyve sebze için 10 gün, kuru meyveler için 20 gün, hububat ve bakliyat için de 20 gün süreyle geçerlidir. Tarım ürünleri daha önce muayene edilmiş olsalar bile, ihraç anına kadar her zaman ve her yerde yeniden muayene edilebilmektedir.

Bakanlık tarafından yapılan ihracat kontrollerinde, alıcı ülke talepleri göz önünde bulundurulmaktadır. Yaş meyve ve sebzeler için alıcı ülke tarafından Bitki Sağlık Sertifikası dışında aflatoxin, pestisit vb. analizler istenildiği takdirde, ihracatçı firmaların Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü Kontrol Şube Müdürlüğü'ne müracaat etmeleri gerekmektedir. İl müdürlüğü personeli numune alarak il gıda laboratuvarlarına göndermekte sonuçların uygun çıkması sonucu ürünün ihracatına izin verilmektedir.

Kontrol Belgesi (Conformity Certificate)/TAREKS (Risk Esaslı Kontrol Sistemi) Referans Numarası

Bazı Tarım Ürünlerinin İhracatında ve İthalatında Ticari Kalite Denetimi Tebliği (Ürün Güvenliği ve Denetimi 2014/21) ekinde yer alan tarım ürünleri, ihracatta zorunlu kalite denetimine tabidir. Bu

uygulamanın amacı, geleneksel tarım ürünlerimizin dış ülkelerdeki itibarını muhafaza etmek ve istikrarlı pazarlar yaratmaktır.

Söz konusu maddelerin ihracatında, ihracatçı firmalar Ekonomi Bakanlığına bağlı Ürün Denetmenleri Grup Başkanlığına müracaat etmektedirler. Müracaat sonucu Ürün Denetmenleri tarafından yapılan fiziki denetim sonucunda ürün grubuna göre numune alınarak ya kendi laboratuvarlarına ya da Ekonomi Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş özel laboratuvarlara gönderilmektedir. Yapılan fiziki kontroller ve laboratuvar sonuçlarına göre sonucunda ürün standardına(TSE Standardı) uygun bulunduğu takdirde, gümrüklere ibraz edilmek üzere, Ürün Denetmenleri Grup Başkanlığı tarafından, ihracatçıya elektronik ortamda düzenlenmiş "Kontrol Belgesi" veya TAREKS(Risk Esaslı Kontrol Sistemi) Referans Numarası verilmektedir.

Taze meyve ve sebze ihracatı yapan firmalarımız, Ürün Denetmenlerince düzenlenen Kontrol Belgelerini Avrupa Birliği üyesi ülkelerin gümrüklerine ibraz ettikleri takdirde, belge kapsamı taze meyve ve sebze ihracat partilerinin Avrupa Birliği ülkelerine denetlenmeden girmesini sağlayabilmektedirler.

Yurt dışında iş yapan müteahhitler işçilerinin ihtiyacı olan zorunlu standart kapsamı malların ihracı kontrollerden muaf tutulmaktadır. Ayrıca, hariçte işleme yoluyla yapılacak ihracat ile Bedelsiz İhracat Tebliği kapsamında yapılan ihracatta da Kontrol Belgesi aranmamaktadır.

Doğal Arı Balı Analiz Belgesi

Doğal Arı Balı Analiz Belgesi, bal ihracat ve ithalat aşamalarında gümrüklerde aranılan zorunlu belgeler arasında olup, uygulamanın amacı sahte ve tağşişli balların ihraç ve ithal edilmesinin engellenmesidir. Numune alınması işlemleri Ekonomi Bakanlığı Bölge Müdürlüklerine bağlı Ekonomi Bakanlığına bağlı Ürün Denetmenleri Grup Başkanlıklarınca yapılmaktadır. Alınan numuneler AGREFAR veya Ekonomi Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş özel laboratuvarlara gönderilmekte doğal arı balı olup olmadığı kontrol edilmektedir.

Doğa Mantarı İhracatında Hazırlanan Annex II Sertifikası

vrupa Birliği ülkelerince, ihracatçı firmalarımızdan özellikle yaş doğa mantarı için radyasyon belgesi istenmektedir. Söz konusu belgelerin ithalatçı ülkelerce talep edilmesi halinde, ihracatçı firmalar, Türkiye Atom Enerjisi Kurumu'nun, Ankara Nükleer Araştırma ve Eğitim Merkezi veya Çekmece Nükleer

Araştırma ve Eğitim Merkezi'ne başvurarak temin etmektedirler.

Et Süt ve Kuru Meyveler Dışında Gıda ve Gıda Ambalaj Maddelerinin İhracatında Gıda Güvenliği/Sağlık Sertifikası (Food Safety/Health Certificate)

Et, süt ve kuru meyveler dışında gıda ve gıda katkı maddeleri ile gıda ambalaj materyallerinin ihracatında sertifika düzenlenmesi ve onaylanması amacıyla yapılacak kontrollerdir. Onay işlemleri, Tarım İl Müdürlükleri tarafından yapılmaktadır.

Sertifika işlemleri için gerekli belgeler bir asıl bir suret olmak üzere 2 takım olarak hazırlanacaktır. Bu sayı ihracatçı talebi üzerine artırılabilir. İhracat kontrolü, alıcı ülke talepleri doğrultusunda ihracatçının veya temsilcisinin sertifikada yer alacak bilgi ve belgeleri içeren formu doldurarak ürünün denetlenmesini isteyen bir beyanname vermesi üzerine en seri şekilde üretim yeri, depo veya antrepodan ihracatçı veya temsilcisinin de hazır bulunması suretiyle yapılmaktadır.

Ticari Kalite Denetim Yeterlilik Belgesi, Dış Ticaret Müsteşarlığı Bölge Müdürlüklerine bağlı Dış Ticarete Standardizasyon Denetmenlerince tarım ürünleri ihracatında parti bazında yapılan denetimlerden muafiyet getirilerek bürokrasinin azaltılması amaçlanmaktadır. Ayrıca ihracatçılarımızın oto kontrolle yönetilmesi suretiyle kalite bilincinin yaygınlaştırılması düşünülmektedir.

Belge almak isteyen firmanın başvurusu üretim tesisinin bulunduğu ilin bağlı olduğu Ekonomi Bakanlığı Bölge Müdürlüğüne yapılmaktadır.

Belge sahibi imalatçı-ihracatçıların veya bu imalatçı-ihracatçılardan ihraç kaydıyla mal temin eden ihracatçıların yapacakları ihracatta imalatçı-ihracatçıların sorumlu denetçilerince düzenlenen Denetim Beyanı ve Belgesi'nin gümrük idarelerine ibraz edilmesi halinde Kontrol Belgesi aranmamaktadır.

Borsa Tescil Beyannamesi

Tarım ürünleri ihracatında gümrüğe sunulması gereken belgelerden biri de Borsa Tescil Beyannamesi'dir.

Zirai ürünlerin kayıt altına alınması amacıyla vergi kayıp ve kaçaklarının önlenmesini sağlamak üzere ve bürokratik işlemlerin azaltılması, borsaların geliştirilmesi için zirai ürün gümrük çıkış işlemlerinde ihracatçıdan istenmektedir.

Borsa Tescil Beyannamesi, ticaret borsalarının 13 Temmuz 1995 tarih ve 22342 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan kotasyon listelerinde bulunan zirai ürünlerin ihracında talep edilmektedir.

İlgili ticaret borsasından temin edilen Borsa Tescil Beyannamesi ihracatçı tarafından 3 nüsha olarak doldurulur ve borsaya onaylatılmaktadır.

1. Nüsha (beyaz): Borsada kalır.
2. Nüsha (yeşil): İhraç faturasına iliştilererek ilgili gümrüğe ibraz edilir.
3. Nüsha (sarı): İhracatçıda kalır.

Borsa Tescil Beyannamesinin Alınabilmesi İçin Gerekli Belgeler

İhraç edilecek malın faturasının aslı,

Alım faturası veya müstahsil makbuzlarının aslı,

Stopaj vergisinin yatırıldığına dair makbuzun aslı,

Gerekli belgelerin eksiksiz ibrazı halinde Borsa Tescil Beyannamesi talebi takiben verilmektedir.

Menşei Belgesi

Devlet ormanlarından elde edilecek doğal çiçek soğanlarına ihracat izni verilebilmesi için Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüğü'nden Menşei Belgesi alınması gerekmektedir.

Gözetim Belgesi (Inspection Certificate)

Gönderilen malın ithalatçının siparişine uygun olup olmadığını araştıran bir gözetim şirketinin hazırlamış olduğu bir belgedir. Bir başka ifade ile ticarete konu olan bir malın alıcıya tesliminin satış sözleşmesinde öngörülen miktar, kalite, ambalajlama, etiketleme, yükleme, taşıma, teslim zamanı gibi koşullara uygun olarak gerçekleştirildiğinin bir "Gözetim Şirketi" aracılığı ile alıcı ve satıcı tarafından tespit ettirilmesi olup, düzenlenen belgeye "Gözetim Belgesi" denir.

Koşer Sertifikası (Kosher Certificate)

Ürünlerinin Musevi kurallarına göre hazırlandığını göstermekte olup; kalite, hijyen ve güveni simgelemektedir. İsrail'e ihraç edilecek gıda ürünlerinde Musevi dinine uygunluğu belgeleyen "koşer sertifikaları" aranmaktadır.

Bu sertifika Musevi dini mensuplarının yoğun olarak yaşadıkları ülkelere ihracatta da önemli bir unsur olarak görülmektedir. Ürünlerin yöneldiği İsrail pazarlarındaki dindarlık durumuna göre kurallar katılaşabilmektedir. Bazı ürünler için ülkemizdeki Hahambaşılıkça verilen sertifika yeterli olmakla birlikte, dinen kritik konumda olan (özellikle et-süt ve mamulleri) ürünlere İsrail'deki din otoritelerinin yerinde çalışma yaparak caizlik kazandırması gerekmektedir.

Gıda ürünlerinin dışında, Koşer Sertifikası şartının, yaygın olmamakla birlikte, bazı temizlik-hijyen

ürünlerinde, tekstil ürünlerinde ve elektrikli ev aletlerinde de arandığı durumlara rastlanmaktadır.

Menşe Şahadetnamesi (Certificate of Origin)

Türkiye'ye taviz tanıyan ülkelere (ABD, Avustralya, Kanada, Japonya, Yeni Zelanda, Rusya Federasyonu) ihracatta tavizli gümrük oranlarından yararlanılması için preferans tanıyan ülkelere ihracatta özel bir menşe şahadetnamesi düzenlenmesi gerekmektedir.

Menşe Şahadetnamesi (Certificate of Origin) İhracata konu olan malların üretim yerini gösteren belgedir. Bazı ülkeler, menşe şahadetnamelerinin, kendi mahalli konsoloslukları tarafından tasdik edilmesini isteyebilmektedir.

• Ülkemizde ihracatçı ve onun temsilcisi tarafından hazırlanmakta olup, bağlı bulunulan oda

tarafından tasdik edilmesi gerekmektedir.

• Gümrük vergilerinin belirlenmesinde kullanılmaktadır.

• Menşenin belirlenip, belgelendirilmesinde kullanılan menşe şahadetnamesi düzenlenmesi zorunlu belgelerden olmayıp, ithalatçı firmanın isteği doğrultusunda hazırlanır.

• Menşe şahadetnameleri, gümrük beyannameleri ekinde gümrük idarelerine ibraz edilir.

• A, B ve C olarak üç nüsha halinde düzenlenen menşe şahadetnamelerinin C Formu ilgili ticaret odasında kalırken diğer iki nüsha ise ihracatçıya verilir. Türkiye'de menşe şahadetnamesi (ABC) formu ilgili ticaret, sanayi ve/veya ticaret ve sanayi odalarından temin edilmekte, firmalar tarafından tanzim edilmekte ve yine ilgili odalar tarafından onaylanmaktadır.

• İhracatçının talebi üzerine ihracattan sonra da ilgili odalar tarafından menşe şahadetnamesi düzenlenebilmekte ve onay işlemi yapılabilmektedir. Menşe şahadetnamesinin onaylanması sırasında ilgili ticaret odası tarafından ihracata konu malların Türkiye menşeli olduğunu kanıtlayıcı belgelerin ibrazı istenmektedir

Kaynaklar

Cropp, R., 2005. A Glossary for Cooperatives, University of Wisconsin, Centre for Cooperatives, Bulletin No: 10, November 2005, USA.

DTM, 2006. Türkiye Dış Ticaret İstatistikleri, <http://www.foreigntrade.gov.tr>

Kotler, P., 1991. Marketing Management, Analysis, Planning, Implementation and Control, Seventh Edition, Prentice Hall, ISBN: 0-13-552480-6, USA, 256 p.

Mülayim, Z.G., 1999. Kooperatifçilik, Yenilenmiş Üçüncü Basım, Yetkin Yayınları, Ankara.

Rehber, E., 2016. Ekonomi. Ekin Yayınevi, Bursa.

Rehber, E., 2006. Tarımda Yeni Nesil Kooperatifler, Türktarım, Eylül-Ekim 2006, Sayı: 171, s. 40-43, Ankara.

Rehber, E. ve H.Vural, 2018. Tarım Ekonomisi. Ekin Yayınevi, Bursa.

USDA, 2003. <http://www.usdaj.gov/atr/public/quidelines>

Vural, H., 2020. Tarım ve gıda ürünleri pazarlaması. Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi ders notları:111, Bursa.

Wissman, R., A., 1997. Marketing Coordination in Agricultural Cooperatives, USDA, Rural Business-Cooperative Service, Research Report No: 159, USA.

Yenal, N. Z. 2001. "Türkiye'de Tarım ve Gıda Üretiminin Yeniden Yapılanması ve Uluslar arasılaşması". Toplum ve Bilim, Sayı: 88, İstanbul, s. 32-54.

Yurdakul, O., ve A. Koç, 1995. Gıda Ürünleri Pazarlaması, Ç.Ü. Ziraat Fakültesi Genel Yayın No: 121, Ders Kitapları Yayın No: 34, Adana, 266 s.